

Η Τωρινή Κατάσταση της Κυπριακής Οικονομίας

Η Κύπρος έχει επιτύχει μια αξιοσημείωτη, αν και επώδυνη, δημοσιονομική εξυγίανση κατά τα έτη μετά την κρίση του 2013. Με την χώρα να επιστρέφει στην ανάπτυξη κατά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2015, και τις αποδόσεις στο δημόσιο χρέος να πέφτουν κάτω του 3.5%, αυτά τα αποτελέσματα δημιουργούν σίγουρα ένα ευνοϊκό κλίμα.

Η Δημοσιονομική Επίδοση

Αν ανατρέξουμε πίσω στο αρχικό Μνημόνιο Συναντίληψης του Απριλίου του 2013, θα δούμε ότι ο στόχος ήταν για ένα γενικό πρωτογενές πλεόνασμα όχι πέραν των €395 εκατομμυρίων (2.4% του ΑΕΠ) το 2013, €678 εκατομμύρια (4.25% του ΑΕΠ) το 2014, €344 εκατομμύρια (2.1% του ΑΕΠ) το 2015, και ένα πλεόνασμα τουλάχιστον €204 εκατομμυρίων (1.2% του ΑΕΠ) το 2016. Τα ενοποιημένα στοιχεία αποκαλύπτουν ένα έλλειμμα στον προϋπολογισμό ύψους €897 εκατομμυρίων το 2013 (5.4% του ΑΕΠ), και ένα πρωτογενές έλλειμμα 1.8% του ΑΕΠ. Για το 2014, ο στόχος υπερκαλύφθηκε με ένα μεγάλο περιθώριο, με πρωτογενές πλεόνασμα του 2.6% του ΑΕΠ. Όμως, λόγω της εφάπαξ επίδρασης της κεφαλαιοποίησης της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΣΚΤ) με το ποσό των €1.5 δισεκατομμυρίων, το ονομαστικό έλλειμμα ήταν 8.8% του ΑΕΠ. Οι προβλέψεις για το 2015 και μετά είναι για μεγαλύτερα πρωτογενή πλεονάσματα, με στόχο 3-4% για το μεσοπρόθεσμο διάστημα, που είναι αρκετά για να τεθεί το δημόσιο χρέος σε βιώσιμη τροχιά.

Ο Τραπεζικός Τομέας

Το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου έχει σίγουρα αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις κατά τα τελευταία λίγα χρόνια μετά που βρέθηκε στα πρόθυρα να καταρρεύσει τον Μάρτιο του 2013. Η απόφαση του Eurogroup στις 25 Μαρτίου 2013 οδήγησε στο κλείσιμο της Λαϊκής Τράπεζας, μίας από τις συστημικές τράπεζες της χώρας, αφανίζοντας όλες τις ανασφάλιστες καταθέσεις άνω των €100.000. Με την απόφαση μεταβιβάστηκαν τα στοιχεία ενεργητικού και το παθητικό της Λαϊκής Τράπεζας, όπως οι ασφαλισμένες καταθέσεις και η χρηματοδότηση που λήφθηκε μέσω του μηχανισμού επείγουσας παροχής ρευστότητας (ELA) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), στην Τράπεζα Κύπρου, και εφαρμόστηκε ένα μαζικό κούρεμα των ανασφάλιστων καταθέσεων της Τράπεζας Κύπρου ύψους 47.5% για την ανακεφαλαιοποίηση.

Από τότε, ο τομέας έχει περάσει από μια ριζική αναδιάρθρωση, όπως συμφωνήθηκε με τους όρους του Μνημονίου Συναντίληψης (MoU) με την Τρόικα τον Απρίλιο του 2013. Ο στόχος αυτής της διαδικασίας αναδιάρθρωσης ήταν να διορθώσει τις μακροχρόνιες αδυναμίες του τομέα, δηλαδή την έλλειψη αποτελεσματικής και ορθής πρακτικής εταιρικής διακυβέρνησης, την υπέρμετρη έκθεση στον κίνδυνο χωρίς την απαραίτητη διαχείριση των κινδύνων, «χαλαρή» ρυθμιστική εποπτεία, και επιστροφή στο δρόμο της ανάπτυξης, ανάκτηση της χαμένης εμπιστοσύνης των καταθετών, των επενδυτών και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Οι Μεταρρυθμίσεις στον Τραπεζικό Τομέα που Έχουν Αναληφθεί με το Μνημόνιο

Οι μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο του Μνημονίου προνοούσαν τη βελτίωση των δεικτών ρευστότητας των τραπεζών, την αποκατάσταση επαρκών κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας, την καλύτερη ρύθμιση και εποπτεία των τραπεζών και των συνεργατικών πιστωτικών ιδρυμάτων, διαχωρισμό των μη βασικών περιουσιακών στοιχείων, παρακολούθηση της δανειακής επιβάρυνσης των εταιρειών και των νοικοκυριών, καθώς και την λήψη μέτρων για αύξηση της διαφάνειας. Η εφαρμογή αυτών των μεταρρυθμιστικών μέτρων βοήθησε το τραπεζικό σύστημα σε μεγάλο βαθμό να ανακτήσει

μέρος από την χαμένη του εμπιστοσύνη από τους πελάτες και τους επενδυτές του, παρόλο που οι κίνδυνοι παραμένουν ακόμα.

Τα κύρια τραπεζικά ιδρύματα του νησιού, και συγκεκριμένα η Τράπεζα Κύπρου, η Ελληνική Τράπεζα, η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΣΚΤ) και η Ρωσική Εμπορική Τράπεζα, στις οποίες εφαρμόστηκε ανακεφαλαιοποίηση, κυρίως από ξένους θεσμικούς επενδυτές, με εξαίρεση την Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου η οποία ανακεφαλαιοποιήθηκε από την κυβέρνηση, πέρασαν με επιτυχία τα τεστ αντοχής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που έγιναν το φθινόπωρο του 2014. Βρίσκονται πλέον κάτω από το άγρυπνο μάτι της ΕΚΤ, με τη συνδρομή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΚΤΚ), μια εξέλιξη που βελτιώνει την εμπιστοσύνη προς το σύστημα. Επιπλέον, η διαφάνεια έχει βελτιωθεί σημαντικά, με την εφαρμογή πιο αποτελεσματικών μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης και αυστηρότερων εποπτικών κανονισμών από τις αρχές.

Η αυξημένη εμπιστοσύνη στο σύστημα μπορεί να παρατηρηθεί μέσα από τις διακυμάνσεις στο επίπεδο των καταθέσεων, το οποίο έχει σταθεροποιηθεί τις τελευταίες περιόδους, εμφανίζοντας ακόμη και σημάδια ότι αυξάνεται μετά τις μεγάλες εκροές καταθέσεων πριν και μετά τα γεγονότα του Μαρτίου του 2013. Στα τελευταία αποτελέσματα που δόθηκαν από την ΚΤΚ, οι συνολικές καταθέσεις παρουσίασαν καθαρή αύξηση ύψους €440 εκατομμυρίων τον Αύγουστο του 2015 σε σύγκριση με μια καθαρή αύξηση ύψους €238 εκατομμυρίων τον Ιούλιο του 2015, φθάνοντας το ποσό των €46.3 δισεκατομμυρίων για τον Αύγουστο του 2015. Η Τράπεζα Κύπρου έχει επίσης καταφέρει να μειώσει σημαντικά την χρηματοδότησή της από τον μηχανισμό της έκτακτης παροχής ρευστότητας από την ΕΚΤ σε €4.5 δισεκατομμύρια τον Οκτώβριο του 2015, από πέραν των €10 δισεκατομμυρίων που ήταν τον Μάρτιο του 2013.

Ένα άλλο σημαντικό ορόσημο στην αναδιάρθρωση του τομέα ήταν η ψήφιση του νόμου για τις εκποιήσεις και των νομοσχεδίων που καθορίζουν το πλαίσιο αφερεγγυότητας. Αυτή η μεταρρύθμιση, που συμφωνήθηκε στο πλαίσιο του Μνημονίου, ήταν αναγκαία ώστε να είναι διαθέσιμο ένα σημαντικό εργαλείο για τις τράπεζες να ασκήσουν μεγαλύτερη πίεση στους δανειολήπτες που αρνούνται να συνεργαστούν και να προβούν σε εξυπηρέτηση των δανείων τους, αλλά και για την προστασία των ευάλωτων κατόχων δανείων που δεν είναι σε θέση να καταβάλουν τις επιβαλλόμενες πληρωμές για τις υποχρεώσεις τους λόγω της οικονομικής κρίσης. Πολλά έχουν επίσης γίνει όσον αφορά τον διαχωρισμό και την διάθεση των μη βασικών περιουσιακών στοιχείων.

Για παράδειγμα, μέρος της απόφασης από το Eurogroup κατά τη διάρκεια του Μαρτίου του 2013 αφορούσε την πώληση του κομματιού των τραπεζικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα προς την Τράπεζα Πειραιώς, αν και πολλοί υποστηρίζουν ότι η τιμή της συναλλαγής ευνόησε την ελληνική τράπεζα, με βαριές απώλειες που εκτιμώνται σε περίπου €3.5 δισεκατομμύρια για τις κυπριακές τράπεζες. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα τρέχοντα θέματα στην Ελλάδα και τα συστημικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός της τομέας, φαίνεται ότι για τις κυπριακές τράπεζες η απόφαση να αποχωρήσουν από την ελληνική αγορά ήταν η σωστή.

Από τον καιρό της κρίσης, η Τράπεζα Κύπρου έφυγε και από άλλες επικίνδυνες αγορές, όπως είναι η Ρωσία, με την πρόσφατη πώληση της θυγατρικής της, της Uniastrum, καθώς και από την Ουκρανία και τη Ρουμανία όπου σταμάτησε τις δραστηριότητές της. Όσον αφορά την Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, υπήρξε ενοποίηση σε δεκαοκτώ ιδρύματα που τώρα έχουν τεθεί υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, το οποίο μεταφράζεται πάλι σε μεγαλύτερη διαφάνεια και καλύτερη εποπτεία.

Οι Κίνδυνοι που Εξακολουθούν να Υπάρχουν

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος που ο κυπριακός τραπεζικός τομέας αντιμετωπίζει αυτή την στιγμή είναι ο ανησυχητικός ρυθμός αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) στο σύστημα. Τα τελευταία στοιχεία από την ΚΤΚ από τον Ιούλιο του 2015 δείχνουν ότι αυτά τώρα αποτελούν το 47.4% , (ένα ποσό €27.4 δισεκατομμύρια) του συνολικού εσωτερικού δανειακού χαρτοφυλακίου που είναι €57.8 δισεκατομμύρια. Οι τράπεζες, βέβαια, έχουν προχωρήσει σε ρυθμίσεις για αυτά τα προβληματικά δάνεια, αλλά καλύπτουν μόνο €8,9 δισεκατομμύρια, ή 32,5% του συνόλου των μη εξυπηρετούμενων δανείων, και έχουν αναδιρθώσει ένα μικρό μέρος από αυτά, 25.5% του συνόλου. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα για το οποίο οι τράπεζες οφείλουν και θα πρέπει να βρουν αξιόπιστες λύσεις.

Το θέμα είναι ποιες θα μπορούσαν να είναι αυτές οι λύσεις. Πρώτον, η ψήφιση του νόμου για τις εκποιήσεις και τα νομοσχέδια που καθορίζουν το πλαίσιο για την αφερεγγυότητα τελικά θα αναγκάσουν τους στρατηγικούς κακοπληρωτές να προσεγγίσουν την τράπεζα και να αρχίσουν να συνεργάζονται. Δεύτερον, οι τράπεζες πρέπει να αυξήσουν την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα της αναδιάρθρωσης των δανείων. Ένας τρόπος για να γίνει αυτό θα ήταν να μειωθεί το επιτόκιο, η παράταση της ημερομηνίας λήξης του δανείου ή να παραχωρηθεί μια περίοδος χάριτος προτού ο οφειλέτης αρχίσει και πάλι την αποπληρωμή του. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά τις πρόσφατες μειώσεις στα επιτόκια των δανείων, αυτά εξακολουθούν να είναι τα υψηλότερα στην περιοχή της Ευρωζώνης.

Τα τελευταία στοιχεία από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου δείχνουν ότι το επιτόκιο των καταναλωτικών δανείων βρίσκεται στο 4.76%, για αγορά κατοικίας στο 3.35%, των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων για ποσά έως €1 εκατομμύριο στο 4.58%, και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων για ποσά πάνω από €1 εκατομμύριο στο 3.56%. Τρίτον, το ποσό των μη εξυπηρετούμενων δανείων θα αρχίσει να μειώνεται σημαντικά όταν η πραγματική οικονομία ανακάμψει και δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας. Επί του παρόντος, αν και οι περισσότεροι από τους μακροοικονομικούς δείκτες είναι καλύτεροι από ό,τι αρχικά αναμενόταν, το ποσοστό ανεργίας εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό πρόβλημα αφού βρίσκεται ακόμη κοντά στο 16%. Ωστόσο, προβλέπεται ότι θα μειωθεί κατά το επόμενο έτος.

Τέταρτον, η διασφάλιση και η πώληση των δανείων σε τρίτους θα μπορούσε να είναι άλλος ένας τρόπος για να απαμβλυνθεί το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αλλά όχι χωρίς κινδύνους. Η αναγκαία νομοθεσία είναι μέρος του Μνημονίου και θα πρέπει να περάσει από τη Βουλή των Αντιπροσώπων στο εγγύς μέλλον. Τέλος, η δημιουργία μιας εταιρείας διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων παρόμοιας με την Εθνική Υπηρεσία Διαχείρισης των Περιουσιακών Στοιχείων (National Asset Management Agency-NAMA) της Ιρλανδίας ή μιας «κακής» τράπεζας που θα αναλάβει όλα τα προβληματικά δάνεια από τον τραπεζικό τομέα, και να επιτρέψει στις τράπεζες να καθαρίσουν τους ισολογισμούς τους, θα μπορούσε να είναι μια άλλη ριζική λύση στο πρόβλημα.

Συνοπτικά λοιπόν μπορεί να λεχθεί ότι ο τραπεζικός τομέας της Κύπρου έχει πραγματοποιήσει τεράστια βήματα στα χρόνια μετά τα τραγικά γεγονότα του Μαρτίου του 2013 και έχει, σε μεγάλο βαθμό, ανακτήσει την εμπιστοσύνη τόσο των καταθετών όσο και των επενδυτών. Όπως αναφέρθηκε και εξετάστηκε πιο πάνω, οι κίνδυνοι παραμένουν, αλλά με τη σωστή προσέγγιση ο τομέας θα είναι σε θέση να ασχοληθεί με τα προβληματικά δάνεια κατά τρόπο αποτελεσματικό και αποδοτικό.